

*Олена Зотова-Садило
(Кривий Ріг, Україна)*

ВПРОВАДЖЕННЯ У ПРАКТИКУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ІДЕЙ С. Ф. РУСОВОЇ СТОСОВНО ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Початок ХХ сторіччя знаменується гуманізацією освітнього процесу в Європі, зокрема, стосунками між суб'єктами освіти, що виявляється у спілкуванні. У центрі педагогічного процесу стає дитина як особистість, здатна до саморозвитку й самореалізації. Науково-дослідницька діяльність того часу була спрямована на пошук оптимальних шляхів гуманного підходу до виховання неповторної особистості з боку соціуму. Видатний педагог-дослідник С. Ф. Русова визначає нові завдання освітньої системи, а саме: «...виховання суцільної людини, ...її особливих здібностей, її характеру й морального, соціального ідеалу» [1, с.189]. Відповідно функції вчителя також змінюються: він має запропонувати учневі той вид діяльності, який максимально відповідає його рівню підготовки та здібностям [1].

Софія Федорівна Русова на практиці підтверджує ідею психологів В. М. Бехтерева, О. Ф. Лазурського, Ч. Ламбозо про те, що особистість формується під впливом контактів з іншими людьми [2, с. 146]. З цих позицій вчена розв'язує на практиці проблему розвитку «...усіх душевних індивідуальних рис дитини» [2, с. 146]. Саме соціальний вплив, «сугестія», за автором, є провідним у формуванні характеру та поведінки індивіда. Початком розвитку інтересу до оточуючих, є розвиток мовлення, що будить у дитини «...інтерес до товаришування» та спілкування [2, с. 146]. Мову С. Ф. Русова вважає фактором соціального єднання та виховання [3, с. 51]. Серед засобів «взаємного порозуміння між людьми» вона виокремлює: вербальні (мову й мовлення), невербальні (жести, міміку) та творчі (музика, спів, художня творчість тощо) [3, с.51]. Так, у своїй праці «Дидактика» вона звертається до прикладу англійської школи, де впроваджують спеціальні «...лекції, в яких учні лише мімікою...дають зрозуміти товаришам цілий літературний твір» [1, с. 123]. Поділяючи погляди древніх філософів Арістотеля, Діогена Лаертського та Феофана Прокоповича, С.Ф.Русова великого значення надає

техніці спілкування у педагогічній діяльності. Зокрема, класифікує навчання мови за трьома основними формами: акромастична (монолог самого вчителя), діалогічна (сократична) та парламентарна (висловлювання учня). Дослідниця пише: «Хто опанує ці різноманітні засоби до розуміння усієї сили мови, той буде мати «die Wortinsaher Macht» (слова у своїй владі), він зможе легко володіти серцями людей» [3, с. 57]. З цим важко не погодитись. Педагог вбачає мову та мовлення не лише засобом обміну інформацією, а, перш за все, знаряддям для вияву симпатії, почуттів, висловлювання думок, опанування знаннями тощо.

Вчена наголошує на доцільності практичного застосування мови, як рідної так і іноземної, для вирішення соціальних проблем. Більш того, основним завданням освіти С.Ф.Русова вбачає наступне: «Ввести індивідуум...в кооперативні зносини з соціальним оточенням так, щоб ці зносини були правдивими, шляхетними і плодючими як для індивідуума, так і для громадянства» [1, с. 157]. Ця думка є актуальною і сьогодні, оскільки у процесі підготовки спеціалістів усіх сфер весь комплекс знань і умінь, у тому числі лінгвістичних, етико-психологічних, нормативних знань із галузі етикету, конфліктології, мови жестів тощо, яким має оволодіти студент, повинен підпорядковуватись практичній меті його подальшого застосування у професійній діяльності.

Практичне відображення ідеї С.Ф. Русової знайшли в розробленому нами спецкурсі «Професійне ділове спілкування», який сприяє формуванню навичок ділового спілкування, необхідних для майбутньої успішної професійної діяльності та кар'єрного росту молодих фахівців. Одним з провідних завдань спецкурсу є сформувати внутрішню мотивацію до оволодіння навичками професійного ділового спілкування задля активного моделювання конструктивних стосунків на різних рівнях: із партнерами, керівництвом, колегами тощо; ознайомити студентів з основними етичними нормами професійного ділового спілкування та його міжкультурного аспекту, етикетом, що історично склався та нормативно закріпився на сучасному етапі розвитку

суспільства; розвивати вміння продуктивно спілкуватись і конструктивно розв'язувати конфлікти тощо.

Зважаючи на те, що володіння іноземними мовами на достатньому й високому рівнях та комунікативною культурою є невід'ємною складовою професіоналізму сучасного спеціаліста, викладання можна здійснювати двома мовами – державною та англійською. Це досить суттєва особливість спецкурсу.

Враховуючи вимоги Болонської декларації, Європейської довідкової системи та проекту «Тюнінг» – гармонізація освітніх структур у Європі, покликаних універсувати вимоги роботодавців, особливої цінності набуває саме здатність спеціаліста до іншомовної комунікації, що забезпечує транскордонну взаємодію на професійному та особистісному рівнях. Чи не саме про це писала С.Ф. Русова у своєму творі «Дидактика»?!

Методичне забезпечення спецкурсу науково обґрунтоване й досить різноманітне. Кожний компонент передбачає визначення локальних цілей та завдань. Відповідно до них здійснюється підбір методичного інструментарію.

Практична частина спецкурсу базується на активній взаємодії викладача і студента, а також співпраці в середині навчального колективу / робочої групи. На нашу думку, саме такі форми роботи створюють підґрунтя для успішної соціалізації особистості, розуміння своєї ролі в колективі та поваги до альтернативної точки зору, для продуктивного розв'язання проблеми та успішної професійної адаптації чи «кооперативних зносин» (за С.Ф.Русовою) в майбутньому.

Виходячи з вищесказаного, урізноманітнення методики викладання спецкурсу, безумовно, має позитивний вплив на мотивацію студентів та рівень їх заглиблення у навчальний матеріал. Представимо низку методів і форм організації навчального процесу, за допомогою яких реалізуємо принцип особистісно зорієнтованого підходу до студентів та комунікативної спрямованості підготовки фахівця.

Робота у міні-групах. Сутність методу полягає в тому, що учасники об'єднуються в групи по 3-4 особи з метою обговорення специфічної проблеми

чи виконання практичного завдання. Згідно з методикою акцент робиться на використанні та впровадженні раніше набутих теоретичних знань у практику.

Метод дискусії передбачає колективне обговорення пропонованого проблемного питання, співставлення різних точок зору та аргументів і, як результат, встановлення істини. Дискусія є одним із провідних комунікативно спрямованих засобів формування професійного ділового спілкування. Ми звертаємося до його застосування під час опрацювання будь-якої теми.

Дебати – це метод обговорення проблеми групами опонентів, що мають протилежні точки зору. Мета – переконати третю групу, а не один одного, це суттєво відрізняє дебати від дискусії. Уміння бути переконливим, аргументовано впевненим, правильно структурувати публічну промову, зважувати та враховувати плюси / мінуси (сильні / слабкі) позиції опонента – ці якості, безумовно, стануть у пригоді майбутнім фахівцям у ході ведення переговорів, презентацій, участі в торгівельних виставках, тендерах чи конкурсних торгах. У практичному блоці спецкурсу «Професійне ділове спілкування» метод дебатів можливо застосувати в ході опрацювання цілої низки тем, приміром, таких: «Техніка вияву професійної етики та норм етикету», «Техніка вияву корпоративної культури фахівця».

Метод проектів відкриває широкий простір для творчості студентів, сприяє розвитку дивергентного мислення, формуванню індивідуального стилю презентації власних наробок, толерантного ставлення до вияву креативності інших. Цей метод дозволяє студентам створювати власний оригінальний проект, дизайн, модель чи структуру для того, щоб проілюструвати важливі проблеми чи завдання в межах певної теми. Наприклад, на завершальному етапі практичного закріплення теми «Техніка розв'язання конфліктів у робочій групі» ми пропонуємо захист студентського проекту «Офіс без конфліктів». Варто зазначити, що педагога-практика С. Ф. Русову приваблювала Дальтонська система освіти [1], що є основоположною для проблемного методу навчання. Вона звертала увагу на те, що весь процес навчання здійснюється в тісній співпраці учня і вчителя, всі методи і форми роботи обговорюються та спільно визначаються оптимальні засоби вирішення проблеми. Саме

індивідуальний підхід та активна позиція учня, на думку вченої, є продуктивними в оволодінні знаннями.

Таким чином, С.Ф.Русова створює теоретичну, підтверджену на практиці, базу для подальшого розвитку гуманістичної педагогіки в європейських державах. Її прогресивні погляди є фундаментом для подальших наукових досліджень у площині професійного спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Русова С. Дидактика [Електронний ресурс] / Софія Русова. – Видавниче Товариство “Сіяч” при Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова, Прага, 1925. – 190 с. – Режим доступу : <http://diasporiana.org.ua/rizne/11364-rusova-s-didaktika/>
2. Русова С. Вибрані педагогічні твори: у двох книгах / Софія Русова. – К.: Либідь, 1997 – Т.1. – 1997. – 269с.
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори: у двох книгах / Софія Русова. – К.: Либідь, 1997 – Т.2. – 1997. – 317с.